

DISSERTATIONIS

DE

USU ET APPLI-
CATIONE HI-
STORIÆ

AD

VITAM CIVILEM.

CAPUT PROOEMIALE,

*Suffragio Amplissimæ Facultatis
Philosophicæ, in Regia ad Auram
Academia,*

P R Æ S I D E

VIRO Admod. Rever. Celeberrimoque

MAG. DANIELE
JUSLENIO,

Sacr. L.L. Prof. Ab.

Eruditorum examini modeste submittet

Si DEO visum fuerit ABOÆ,

In Auditorio Maximo d. 6 Junii 1726.

HENRICUS HASSEL,

ALANDUS.

UPSALIÆ, Literis WERNERIANIS.

*Plurimum Reverendo atque
Doctissimo DOMINO,*

**DN. HENRICO
HASSEL,**

V. D. COMMINISTRO in Sumala/
plurimos per annos fidelissimo,
PARENTI qua unquam filium de-
cet, pietate ad cineres
colendo.

*Paterna beneficia, cumu-
latissime in se collata, hujus
Dissertatiunculae oblatione
venerari voluit*

DILECTISSIMI PATRIS

obsequentissimus filius

HENRICUS HASSEL.

CAPUT PROOEMIALE.

§. I.

Falsa non minus quam
 noxia persuasio, me-
 diae ætatis Philosopho-
 rum quam plurimos
 occupavit, literas earumque
 culturam, ad explendam sci-
 endi cupidinem, a natura infi-
 tam, potissimum dirigi debere.
 Hinc solam veritatis cognitio-
 nem, lucubrationum suarum
 finem constituerunt, parum
 solliciti, emolumentum quid in
 genus humanum inde redun-
 daret nec ne. Sed quem er-
 rorem, etiam vetustissimis fe-
 re ignotum, dudum explose-
 runt Recentiores, invictis ra-
 tio-

tionibus demonstrantes, cognitionem illam veritatis mediæ esse naturæ; ut, si quem usum vitæ humanæ, inter Christianos præsertim, præbeat, ceu bona recipi, hoc vero destituta, ut vana rejici debeat.

§. II.

FRUCTUOSUM juxta ac jucundum est, per singulas eundo scientias demonstrare quæ in felicitatem humanam influxum præbeant, quid in illis maxime sit utile, quid cujuslibet instituto convenientissimum, & quæ genuina ratio veritates utiles investigandi & applicandi. Conducit hoc quibusvis literarum cultoribus, imprimis vero illis, qui ad vitam practi-

cam

cam se mature applicant. Sic non tantum sterilis vitatur labor, qui multis percipiendis impenditur, quæ dediscuntur, quam discuntur sapientius; verum etiam, quum pretiosissimi temporis habenda sit ratio, multa omitti possunt, in se quidem non inutilia, sed quibus certa vitæ genera sine damno carerent, & quorum loco, illis destinati, aliis magis necessariis vacarent. Ut prior victoria est instrumentum sequentis, & unius vel alterius munimenti expugnatio viam quandoque pandit in spatiosissimum regnum, ita paucarum veritatum cognitio totius scientiæ arcana sæpe referat. Digna est hæc palæstra, in qua summa inge-

genia se exerceant; mihi & virium & instituti & sumtuum rationem habituro, historiam tantum considerare propositum est. Hæc autem, quum per naturam, artes, scientias & negotia hominum publica & privata se diffundat, vereor, ne gravius in me onus susceperim, quam cui ferendo sufficiam. Sed si non omnia, quæ in nobilissima hac materia dici possent, adferre valuerò, (quod quidem supra facultatem meam positum;) summa rerum momenta perspicua brevitate adsequi conabor, Tuum L. B. favorem, qua par est observantia sollicitans.

UT legi apud eruditos cōmū-
niter receptæ satisfiat, a de-
finitione ordiendū est. Sed quū
historia res adeo diversas tra-
ctet, ut una definitione minus
apte conjungi queant, ejus na-
turā in generalioribus differen-
tiis sistam. Datur itaq; historia
naturalis, quæ simplices natu-
ræ leges & operationes, vel casu
vel arte inventas explicat. Hi-
storia artificialis artium inven-
tionem & incrementa docet.
Historia civilis res in genere
humano actas, imprimis rerū-
publicarum ortum, progres-
sum & fata enarrat. Quemad-
modum genus humanum in
civitatibus conservatur, qua-
rum incolumitati singulorum

hominum salus innectitur, in hanc tanquam centrum omnis historia confluit. Vario incidit habitu historia civilis. Jam certæ alicujus reipublicæ fata exponit, incipiendo ab ejus origine & continuando per seriem temporum. Jam narrationem intra definiti temporis partem includit. Jam unum tantum negotium belli vel pacis proponit. Jam res, eodem tempore pluribus in rebuspublicis administratas, narrando conjungit. Ut reipublicæ ex singulis hominibus componuntur, ita certarum personarum & actionum descriptiones, elementorum vicem suppleant in historia civili. In Personis privatis ad ingenium & mores

mores attenditur, in publicis præter τὸ ἠθικὸν, τὸ πολιτικὸν et jam exhibetur. Varios casus congerit historia Miscellanea. Huc pertinent scripta in *Ana*, quibus Eruditorum discursus extemporales excipiuntur. Historia Literaria scientiarum ortum, progressum & fata reipublicæ Literariæ tradit. Historia Ecclesiastica statum Ecclesiæ & res in ea actas docet; quarum expositio in quantum ad scripturam non examinantur, Historiæ civilis naturam induit, cujus est narrare, quæ in genere humano peraguntur, ex quocunque fundamento fiant.

AD indolem historię rectius intelligendam, quod circa eam consignandam observari debeat, paucis indicandum est. Primo requiritur in Historico exquisita rerum scribendarum notitia: Quod enim ipse quis non intelligit, aliis explicare frustra laborat. Nec juvat res exterius aliquo modo cognovisse, ad interiora earum penetrandum est. Hoc ut fieri possit, Historicus communes generis humani inclinationes, vitæ civilis indolem & negotiorum, quæ bello & pace tractantur, naturam exploratam habebit. Reipublicæ, cujus gesta explicat, statum & arcana cognoscet. Qui in istis rebus publicis
sum-

summum habent imperium, vel illis a consiliis sunt, & rebus administrandis præpositi, vel singulari apud eos gratia valent, in eorum ingenium & secreta inquiret. In his consiliorum ratio fundatur, quæ alioquin incastrum indagantur. Heic etiam mutationum causæ delitescunt, quæ aliter non intelliguntur.

§. V.

UT in politicis tritum: salus reipublicæ suprema lex esto, ita heic locum inveniat: Veritas suprema lex esto. Sine hac quod scribitur, fabulæ potius quam Historiæ nomen meretur. Si odiosi & infames, qui coram Judice, in mercatura vel alias falsum proferunt; magis de-

detestandi sunt, qui in genus humanum & posteritatem omnē mendacio peccant. Simplex veritatis studium in eo consistit, ut scriptor a partium studio liber, res prout actæ sunt, cum suis causis & circumstantiis exponat, nec amore, odio, spe, metu aut ullo affectu quidquam illis addat vel demat. Magnum est hoc postulatum, quod num ullus adhuc perfecerit, merito dubitare licet. Ut autem ipsa peccandi necessitas culpam minuit, ita generosi pectoris est, minimo cum peccato, hac necessitate defungi.

§. VI.

Historicus etiam exacto iudicio pragmatico opus habet.

bet. Ut Historia debet esse expressa rerum gestarum imago, earum genio adeo se attemperare debet, ut quæ transacta sunt, præsentia & ipsa quasi præxi operosa & viva sistantur, multum habet in recessu. Hujus judicii vis sequentibus in momentis consistit: Veras rerum causas proximas & remotiores explicari, & a prætextibus distingui oportet. Hinc diligentia adhibenda, ne quis rumoribus vel alio fucō decipiat. Ubi consilia & fines proponuntur, eadem cautione opus. Nec minus cavendum, ne conjecturis nimis indulgeatur. Nihil, ex proprio ingenio fingere, sed rerum ductum fideliter sequi convenit.

In circumstantiis observandū, ne quid alienum & præfenti instituto ineptum adferatur, vel aliquid ad rem faciens o-mittatur. Oeconomia totius operis ita formanda, ut fingulæ partes ad illud quadrent. Cavendum, ne res majoris momenti parcius, minoris fufius tractentur. Quæ in particulari Hiftoria omnino narrabuntur, in univerfali præteriri poffunt. Operis pretium æftimandum, non tantum ex robore fingularum partium, fed ex earum inter fe & ad totum conveni-entia. Prudentiæ etjam eft, judi-cia parce adfpergere; aliis judi-candi materiam candide fub-miniftraffe fufficiat.

§. VII.

Simplici & masculo dicendi genere utitur Historicus id est, rerum pondera, non verborum ampullas sectatur. Cavet ne imaginationis vi abripiatur, cavet etiam, ne verbum vel periodum frustra adhibeat. Imprimis sibi diffidit, & accurate examinat, ne quid proferat, quod ad ostentationem ingenii potius, quam rerum soliditatem faciat.

§. VIII.

Hæc sunt palmaria capita, ab Historicis observanda, in quibus recensendis, ad Historiam civilem, ceu primarium hujus tractationis argumentum, potissimum respexi. Ne-
mo

mo autem Historiam a deo perfectam confecit, ut non multi in ea dentur nãvi. Quidam necessitate, infirmitate alii, multi sponte peccant. Errorum fontes detegere, & modum eos cavendi demonstrare, maxime conducit. Pauci enim Historias scribunt, multi legunt, qui nisi hanc artem calleant, temporis & laboris jacturam faciunt. Quod institutum, pro virium modulo subsequens tractatio persequetur.

